

Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva

**ĽUDSKÉ A OBČIANSKÉ PRÁVA A SLOBODY:
MECHANIZMUS ICH IMPLEMENTÁCIE A
OCHRANY V RÔZNYCH ODVETVIACH PRÁVA**

Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie

**ĽUDSKÉ A OBČIANSKÉ PRÁVA A SLOBODY: MECHANIZMUS
ICH IMPLEMENTÁCIE A OCHRANY V RÔZNYCH
ODVETVIACH PRÁVA**

medzinárodnej vedeckej konferencie

19. – 20. septembra 2014

Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva, Bratislava

BRATISLAVA 2014

Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie

**PRÁVA A SLOBODY ČLOVEKA A OBČANA: MECHANIZMUS ICH
IMPLEMENTÁCIE A OCHRANY RÔZNYCH OBLASTIACH PRÁVA**

/19. – 20. septembra 2014/

Šéfredaktor: doc. JUDr. Július KOVÁČ, CSc.

Programový a vedecký výbor:

JUDr. Andrej Karpat, PhD

JUDr. Libor Klimek

PaeDr. Zuzana Kurucova, PhD

JUDr. Veronika Skorkova PhD

JUDr. Denisa Soukenikova, PhD

JUDr. Ivan Roháč, LL.M, MBA, PhD

JUDr. Martina Řeřichová

Za odbornú a jazykovú stránku príspevkov zodpovedajú autori.
Rukopis neprešiel jazykovou úpravou.

Vydal: Paneurópska vysoká škola, Bratislava, 2014

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141 (остання редакція від 02 березня 2014 року, підстава Закон України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» від 21 лютого 2014 року № 742-VII).
2. Лазарева В. А. Судебная власть и ее реализация в уголовном процессе / В. А. Лазарева. – Самара: Самарский университет, 1999. – 134 с.
3. Михеєнко М. М. Кримінальний процес України / М. М. Михеєнко, В. Т. Нор, В. П. Шибіко. – К.: Либідь, 1999. – 536 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України [текст]: – К.: «Центр учбової літератури», 2012. – 254 с.

КРИМІНАЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПРИВАТНОСТІ

Білоус В. В.

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри криміналістики
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Відповідно до ст. 12 Загальної Декларації прав людини ніхто не може бути підданий свавільному втручанням в його особисте і сімейне життя, свавільним посяганням на недоторканість його житла, таємницю його кореспонденції або на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист закону від такого втручання або таких посягань. Положенням цього міжнародного акту кореспондує високий рівень вітчизняного нормативно-правового забезпечення інформаційної приватності особи.

Так, статтею 31 Конституції України кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо. Конституційний Суд України, своїм рішенням від 20.10.2011 р. № 12-рп/2011 у справі за конституційним поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення ч. 3 ст. 62 Конституції України відзначив, що тимчасове обмеження конституційних прав і свобод громадян під час здійснення оперативно-розшукової діяльності уповноваженим органом, посадовою особою можливе лише у випадках, передбачених Конституцією України, та в порядку, встановленому законами України, з метою захисту прав і свобод інших людей, в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, економічного добробуту та прав людини; у випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину; з метою запобігти злочинів чи з'ясувати іс-

тину під час розслідування кримінальної справи. Підстави і порядок здійснення заходів, пов'язаних із тимчасовим обмеженням конституційних прав і свобод людини і громадянина, визначені Кримінальним процесуальним кодексом України, законами України «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про міліцію», «Про прокуратуру», «Про Службу безпеки України», «Про Державну прикордонну службу України», «Про контррозвідувальну діяльність», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» та роз'яснені постановою Пленуму Верховного Суду України № 2 від 28.03.2008 р. «Про деякі питання застосування судами України законодавства при дачі дозволів на тимчасове обмеження окремих конституційних прав і свобод людини і громадянина під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, дізнання і досудового слідства».

Частиною 1. ст. 32 Конституції України встановлено, що ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Відповідно до ч. 2 ст. 32 Конституції України й ч. 1 ст. 302 Цивільного кодексу України не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом. Офіційне тлумачення вище вказаного положення Конституції України міститься в Рішенні Конституційного Суду України від 20.01.2012 р. № 2-рп/2012, відповідно до п. 1 якого збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди державою, органами місцевого самоврядування, юридичними або фізичними особами є втручанням в її особисте та сімейне життя, таке втручання допускається винятково у випадках, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини, що також підкріплюється приписами ч. 2 ст. 11 Закону України «Про інформацію».

Однак часто значні перешкоди на шляху до втілення у життя згаданих законодавчих приписів і виконання державою свого головного обов'язку з утвердження і забезпечення перелічених прав і свобод створює сама людина своєю віктимною поведінкою. В. Ю. Шепітько та В. О. Коновалова визначають віктимність як підвищену здатність людини через низку духовних і фізичних властивостей, а також соціальну роль чи статус ставати за певних обставин жертвою злочину [1, с. 85]. У свою чергу, запорукою успішного та ефективного розкриття та розслідування злочинів О. І. Резнікова пропонує визнати віктимологічний аналіз [2, с. 190]. При здійсненні такого аналізу важливо враховувати, що процес віктимізації людини ХХІ століття характеризується істотними особливостями, окремі з яких значною мірою пов'язані з наступним.

Так, глобальна інформатизація суспільства та зумовлені нею гіперпідключеність та Інтернет-залежність «цифрового покоління» стали причиною протікання життєдіяльності більшості індивідів одночасно в реальному та віртуальному просторах внаслідок регулярного використання засобів мобільного зв'язку, електронної пошти, електронних систем платежів, кредитних, платіжних і дисконтних карт. Все частіше хронологія життя сучасної людини відображається у створюваних нею чи за її участі миттєвих і sms-повідомленнях, електронних листах, записах в електронних адресних книгах і календарях, поширюваних у відкритому дос-

тупі фотознімках і відеороликах, статусах на сторінках у соціальних Інтернет-мережах, блогах і коментарях, електронних документах тощо. Внаслідок цього інтегровані автоматизовані банки даних і автоматизовані інформаційно-пошукові системи різних державних органів, банки даних кредитних історій, програм лояльності різних суб'єктів господарювання, online-анкети соціальних Інтернет-мереж, в яких по всьому світу вже зареєстровано понад 5,7 млрд профілів, стають місцями зосередження домінуючих масивів достовірних персональних даних переважної більшості населення нашої планети.

Примітно, що характерним для сучасної особистості стало позиціонування можливості електронних пошукових систем в якості продовження власного інтелекту, а електронні сховища інформації як розширення своєї власної пам'яті, довіряючи все більше число аналітичних функцій штучному інтелекту, а конфіденційної інформації – електронним носіям, в т. ч. розміщеним у віддаленому доступі (обчислювальних «хмарах»). А глобальне поширення і легкодоступність цифрових засобів фотофіксації, аудіо-, відеозапису, а також Інтернет-ресурсів, що надають необмеженому колу осіб можливість безкоштовного розміщення різних матеріалів у вільному доступі, «породили, так званий інформаційний ексгібіціонізм, коли найменший рух «звивини мозку» або афективний імпульс виставляються на загальний огляд» [3, с. 233]. При цьому, лавиноподібний розвиток Інтернет-спільнот, основним контентом яких служить візуальний матеріал (наприклад, Instagram, Pinterest або Pinme, орієнтованих на зберігання, демонстрацію і обмін фото та/або відео– зображень), призвів до домінування у змісті комунікації візуальної складової і переходу від логосфери до іконосфери, зростанню популярності такого жанру фотозйомки як «selfie», і поширення такого явища як «селфоманія», коли людина фіксує і оприлюднює практично кожен свій крок. Використання тандему фото-, відеокамери і соціальної мережі дозволило Інтернет-користувачам мислити і спілкуватися образами, скорочуючи час для комунікації. Однак, негативним наслідком цього стало часто неусвідомлене надання широкому загалу можливості встановлювати точне місце і час перебування зафіксованих в електронних документах осіб і об'єктів завдяки автоматичній фіксації у файлі фотозображення даних про географічне місце і час здійснення зйомки.

Перелічене робить людину вразливою не тільки перед професійними операторами ринку таргетованої реклами. За залишеними в кіберпросторі віртуальними слідами можна встановити не тільки фізичні параметри часу і місця перебування або вчинення тієї чи іншої дії, але й з високим ступенем достовірності вирішити низку діагностичних завдань з формування психологічного профілю відображеного суб'єкта та прогнозування його майбутньої поведінки, обрання засобів впливу на нього.

Порушення таємниці листування і телефонних розмов, втручання в особисте і сімейне життя, збирання, зберігання, використання та поширення не тільки конфіденційної інформації про особу без її згоди але й самого факту користування нею радіоелектронними засобами у певному місці в певний час може призводити до тяжких наслідків. Адже стійка залежність від засобів комунікації у сукупності з ігноруванням елементарних правил інформаційної безпеки, що

немінуче призводять до витоків важливої інформатії, роблять людину жертвою не тільки широкого кола корисливих злочинів. Так, 50% випадків потрапляння українських воїнів у ворожі засідки в зоні проведення АТО пов'язано з установленням місцезнаходження їх незахищених радіоелектронних засобів (мобільних телефонів, смартфонів, електронних планшетів) радіотехнічною розвідкою Росії [4], за результатами діяльності якої російська артилерія здійснює нищівні обстріли пунктів інтенсивного радіообміну [5]. А рідні та близькі учасників АТО стають жертвами обману, шантажу, примусу до протиправних дій або приниження їх людської гідності з боку терористів, які заволоділи персональними даними або засобами зв'язку українських воїнів.

Тому запобігання вище описаній віктимізації потребує невідкладного вжиття комплексу заходів, спрямованих на: 1) розроблення на основі базових принципів інформаційної безпеки і втілення у життя криміналістичних рекомендацій щодо безпечного створення, одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів, як основи формування високої інформаційної культури сучасного соціуму; 2) створення та впровадження в практику органів кримінальної юстиції новітніх техніко-криміналістичних засобів і технологій розслідування та попередження злочинів, що посягають на інформаційну приватність.

Література:

1. Коновалова В. О. Юридична психологія [Текст] / В. О. Коновалова, В. Ю. Шепітько: підручн. – 2-ге вид., переоб. і доп. – Х.: Право, 2008. – 240 с..
2. Резнікова О. І. Щодо проблем застосування віктимологічного аналізу в криміналістиці [Текст] // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: зб. наук. пр. Вип. 13 / Ред. кол.: М. Л. Цимбал, В. Ю. Шепітько, Л. М. Головаченко та ін. – Х.: Право, 2013. – С. 185–193.
3. Голова А. Г. Трансформации в социальных медиа в сети Интернет: социокультурный анализ [Текст] / А. Г. Голова // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія: зб. наук. пр. / Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х.: Право, 2013. – 2013. № 1(15). – С. 226–236.
4. Основний витік інформації про дії сил АТО дає радіотехнічна розвідка РФ, – джерело [Електронний ресурс] // Інформаційна Агенція 112.UA. – 2014, 10 серпня. – Режим доступу: <http://ua.112.ua/politika/osnovniy-vitik-informaciyi-pro-diyi-sil-ato-daye-radiotekhnichna-rozvidka-rf-dzherelo-99423.html>.
5. Бугусов Ю. Южный фронт. Ситуация острая [Електронний ресурс] // Цензор.Нет. – 2014, 27 серпня. – Режим доступу: http://censor.net.ua/resonance/299858/yujnyyi_front_situatsiya_ostraya.